İBN-İ YEZDÂNYÂR

Evliyânın büyüklerinden. İsmi Hüseyn bin Ali bin Yezdânyâr olup, lakabı Ebû Bekr'dir. Urmiyelidir. Hadîs rivâyet ettiği zâtlardan dördüncü asırda yaşadığı anlaşılmaktadır. Tasavvufta, kendisine has tâkib ettiği bir yolu vardı. Haramlardan ve şüphelilerden çok sakınır, devamlı mübahların fazlasını terk ederdi. Zâhiri ilimlerde de âlimdi.

Kendisine "Haya (utanmak) nedir?" diye sordular. Onlara şöyle buyurdu: "Hayanın çok yönleri vardır. Bunlardan; meleklerin hayası ki, onlar, "Yâ Rabbî! Sübhânsın, sana lâyık bir ibâdeti yapamadık" diyerek kusurlu olduklarını bildirirler. Buna "Kusur hayası" denir.

İsrafil aleyhisselâmın hayası ki, Allahü teâlânın büyüklüğü karşısında utancından kanatlarını sarkıtır. Buna "İclâl hayası" denir.

Birgün müşriklerden Abine bin Hısn-ı Fezârî, Peygamber efendimizin huzûruna geldi. O sırada Hazreti Âişe vâlidemiz de oradaydılar. Peygamber efendimiz (aleyhisselâm), Fezârînin geldiğini görünce, Hazreti Âişe'yi görmemesi için, Hazreti Âişe'nin önüne geçtiler. Peygamberimizin, bu yaptığına "Gayret hayası" denir.

Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde meâlen "... Peygamberin evinde yemeğinizi yedikten sonra dağılınız. Söz konuşmak, sohbet etmek için de izinsiz girmeyiniz. Çünkü bu, Peygamberlere eziyet veriyor, (sonra "çıkın" veya "girmeyin" demeğe) sizden utanıyor..." (Ahzab-53) işte buna "Kerem hayası" denir.

Mûsâ aleyhisselâm, dünyalık işleri Allahü teâlâdan istemeye utanıp, "Yâ Rabbî! Ba'zı dünyalık ihtiyâçlarım oluyor, fakat istemekten haya ediyorum" deyince, cenâb-ı Hak da "Yâ Mûsâ! Hamurun tuzundan, merkebin otuna kadar, ne ihtiyâcın varsa benden iste..." buyurdu. Mûsâ aleyhisselâmın bu hayasına "İstihkar" denir.

Eshâb-ı kiram (r.anhüm), "Yâ Resûlallah! Hazreti Osman ile olunca, bizim yanımızda oturduğunuz gibi oturmuyorsunuz. Hikmeti nedir?" diye sordular. Buyurdu ki: "Osman öyle bir kimsedir ki, melekler dahi ondan haya eder, ben nasıl etmiyeyim?" işte buna "Vekar hayası" denir.

Allahü teâlâ, Îsâ aleyhisselâma, "Yâ Îsâ! Önce nefsine öğüt ver, sonra insanlara. Aksi hâlde benden utan" buyurdu. Bu utanmaya "Murâkabe hayası" denir.

Mi'râc'da namaz elli vakit farz olduğunda, Hazreti Mûsâ, Peygamber efendimize (aleyhisselâm), "Ümmetin dayanamaz. Allahü teâlâdan azaltılmasını dile" deyince, Resûlullah efendimiz (aleyhisselâm) de beş vakte kadar indirtmişti. Hazreti Mûsâ, "Bu dahi çoktur" deyince Peygamber efendimiz (aleyhisselâm), "Artık bunu da azaltmasını istemekten utanırım" buyurdular. İşte buna "Müracaat hayası" denir.

Haramlardan sakınanlar hakkında cenâb-ı Hak şöyle buyurdu: **"Ben halkı hesaba çektiğim zaman, onları hesaba çekmekten utanırım."** Bunu Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) haber verdi. Buna da "İhsân hayası" denir.

Peygamber efendimiz (aleyhisselâm), **"Allahü teâlâ, (Ben azîmüşşân, İslâm'da ağaran saç ve sakala azâb etmekten haya ederim) buyurdu."** Bu hayaya "Rahmet hayası" denir.

Hazreti Ebüdderdâ, Humus halkına, "Siz Allahü teâlâdan utanmaz mısınız? Oturamıyacağınız binalar yapıyorsunuz. Yiyeceğinizden çok mal biriktiriyorsunuz. Ömrünüz boyunca ulaşamayacağınız uzun emeller peşinde koşuyorsunuz" buyurdu. İşte bu utanmaya da "Gurûr hayası" denir.

Resûlullah efendimiz "Haya îmândandır. Haya Cennettedir." buyurdular. Burada anlatılan hayanın adı da, "Îmân hayâsı"dır.

Bir de zînet (süs) hayası vardır ki, kimde bulunursa onu süsler. Hadîs-i şerîfte: "Rıfk, bulunduğu yere sâdece süs getirir" buyuruldu. Bu rûhu süsleyen bezeyen bir hayadır."

Bir kimse kendisinden nasîhat istediğinde ona, "İnsanlar arasında bulunmak zorunda kalırsan, kalb kırmaktan sakın. Çok sakın... Öyle dikkatli ol ki, Allahü teâlânın rahmet nazarından düşürecek bir harekette bulunmayasın. Edeb dışı bir sözün ve hareketin sebebiyle sana göz dikmesinler."

Buyurdu ki: "Cenâb-ı Hakkın tövbe kapısı devamlı açıktır. Bir hatâ ve bir kusur meydana çıkar, bir günaha düçâr olursan,

hemen Allaha yönel. Senden beklenen budur. Şayet bu şekilde yaparsan, Rabbimiz fadlı ve keremiyle kabûl buyurur.”

“Melekler semânın bekçileri, muhaddisler sünnetin bekçileri, evliyâ da Allahü teâlâya giden yolun bekçileridir.”

Allahü teâlâya kavuşmak için ne yapmalıdır? diye soranlara “Allahü teâlânın rızâsından başka birşey düşünmemeli, nefsinin isteklerini ve heveslerini bir daha hiç yapmamalı, terk ettiği günahlara dönmemelidir” buyurdu.

1) Hilyet-ül-evliyâ cild-10, sh. 363

2) Tabakât-üs-sûfiyye sh. 406

3) Nefehât-ül-üns sh. 261